

# ЯКОЮ МІРОЮ РОБОТА ВИЗНАЧАЄ СЕНС НАШОГО ЖИТТЯ? ТЕХНОЛОГІЧНІ ВИКЛИКИ І ТРАНСФОРМАЦІЯ КУЛЬТУРИ

<sup>1</sup> Вінницький національний технічний університет;

## *Анотація*

*Піддано критиці запропоноване Джоном Данахером поняття «віртуальних світів, у яких може реалізуватися будь-який спосіб діяльності». Згідно з цим поняттям віртуалізація життя може стати адекватною заміною тій безсенсовості, що має стати неминучим наслідком технологічно зумовленого безробіття. Я показую, що віртуалізація не є адекватною відповіддю на виклики безсенсовості. В умовах швидкого технологічного прогресу людська культура поки не створила засобів, які б дали змогу зберегти досенсовість без втрати людської особистості.*

**Ключові слова:** сенс життя, технологічно зумовлене безробіття, безсенсовість, досенсовість, віртуалізація, Нозік, Данахер.

## *Abstract*

*The John Danaher's concept of the creation of "virtual worlds in which all manner of activities can be pursued" has been criticized. According to it concept the virtualization of life can be an adequate means against the meaningless, which inevitably should be result of Technological Unemployment. I show that virtualization is not an adequate response to challenges of meaningless. In the conditions of rapid technological progress, human culture has not yet created means to preserve the Meaningfulness without the loss of a human person.*

**Keywords:** Meaning of Life, Technological Unemployment, Meaningless, Meaningfulness, Virtualization, Nozik, Danaher.

Перспективи «глобальної пенсії», що дедалі виразніше окреслюються перед людством, привертають пильну увагу до засад, на яких базується все наше світосприйняття, а отже – повнота життя й осмисленість існування. Саме на цій тонкій «матерії» тримається будь-яка людська діяльність, що не може реалізовуватися на суто інстинктивній основі. Людські суспільства не могли би зберегтися, якби їхня людність, бодай мінімально, не знаходила «сенсу» у своїх діях. Проблеми «екзистенційного вакууму» свого часу були добре описані Віктором Франклем, а ще раніше, без застосування самого терміна, Львом Толстим у «Сповіді».

Минулого року великого розголосу набула стаття Джона Данахера «Чи варте життя того, щоби його прожити у світі без роботи?» [1]. Цей автор стверджує (1) сучасна технологічна революція виявляється великою проблемою для «особистісної аксіології» людей, оскільки людям «потрібно щось робити з тим часом, який вони вже не зможуть витратити на роботу» (через технологічно зумовлене безробіття); (2) є неабиякі підстави вважати звільнення від роботи радше благом, ніж злом (це т.зв. «antiwork position»); (3) автор доводить, що ця позиція сумісна винятково із суб'єктивістським розумінням сенсу і наповненості життя; якщо ж дотримуватися в цій сфері об'єктивістських чи змішаних підходів, то з'являються й приводи для песимізму: технологічний прогрес ставить під питання досенсовість життя багатьох людей, зорієнтованих передовсім на роботу. Зрештою, автор висловлюється за вироблення «інтеграціоністського» (такого, що протистоїть крайнощам) підходу до технологій, що передбачає зміну нашого теперішнього ставлення до них. Тут не йдеться про прямолінійний чи простий проект, але він - єдиний спосіб зарадити тому «дефіцитові сенсу», що утворився нині. Цей проект має бути нині пріоритетом для людства.

Данахер бачить два можливі шляхи його реалізації. По-перше, «розширення» людського розуму на новій технологічній базі. Різноманітні технологічні пристрої дедалі більше перетво-

рюються на віддалені філії нашого мозку, і цей процес, на думку автора, слід посилити аж до безпосередньої інтеграції технологій в біологічні системи. Утім, за Данахером, перспективи цього потужного підходу, попри весь потенціал, наразі неочевидні. Другою можливістю є радикальна «віртуалізація» реальності. Якщо необхідним елементом досенсовості життя є наші досягнення в реальному світі, то що завадить розширити реальність шляхом створення цілої низки нових віртуальних світів, де буде можливим те, що раніше не було доступним людині? Але вже доволі давній аргумент Нозіка про пріоритетність реального над віртуальним як референта досенсовості [2] ставить під сумнів ці перспективи віртуалізації, хоча впливовість самого цього аргументу нині перебуває під сумнівом: зміна цивілізаційного «статусу кво» може потягнути за собою й зміну усталених пріоритетів.

На мій погляд, дискусія такого типу свідчить про домінування «інженерного» підходу над, умовно кажучи «гуманітарним». Йдеться про помилку в самих засадах аргументації: визнавши значущість досенсовості для повноти життя та пов'язуючи першу з професійною залученістю, на якій побудовано усю людську культуру, прихильники «інтеграціоністського підходу» пропонують фактично розрубати Гордіїв вузол, а не розв'язувати його. Справа в тому, що надмірне занурення у віртуальну реальність нині розглядається як розлад, аномалія. Але поступове закриття сфери професійної зайнятості для людей зміщує рамці реального/віртуального. І тоді пропонується сутнісна підміна/заміна тієї «реальності», що зникає, новими віртуальними світами з неймовірними можливостями. Цілком можливо, що увесь цей підхід може стати лише черговою формою узаконення наркотика: адже й нині алкоголізм є засобом поринання у «віртуальні світи», покликаною «затушувати» неможливість справжньої реалізації.

Таким чином, проблема сенсу життя в можливому майбутньому, де людей буде повністю витіснено з професійної сфери, залишається не просто нерозв'язаною, але й поки не передбачає адекватних шляхів розв'язання. Цілком можливо, що на людство чекає сумний вибір між тотальною віртуалізацією (і повною втратою особистості) або травматичним усвідомленням безпорадності перед новими викликами. Мало віриться в те, що культурну парадигму, що напрацьовувалася тисячоліттями, вдасться змінити за кілька десятиліть, не вдаючись до «заборонених прийомів».

#### СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Danaher J. Will life be worth living in a world without work? – Science and Engineering Ethics. – Том 23. – 2017. – № 1. – С. 41–64. [Електронний ресурс. Режим доступу: <https://philpapers.org/archive/DANWLB.pdf> ].
2. Nozick R. Anarchy, State and Utopia. – New York: Basic Books, 1974. – xxvi, 372 p.

**Чухрай Ельвіра Іванівна** — старший викладач кафедри філософії та гуманітарних наук, Вінницький національний технічний університет, Вінниця, e-mail: [elvica888@gmail.com](mailto:elvica888@gmail.com)

**Chukray Elvira I.** — Department of Philosophy and Humanities, Vinnytsia National Technical University, Vinnytsia, email : [elvica888@gmail.com](mailto:elvica888@gmail.com)